

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE STUDII EUROPENE

Școala Doctorală „Relații Internaționale și Studii Europene”

Problematika fraudei cu fonduri europene

în România și Ungaria.

Mecanisme, reglementări, cadrul instituțional și soluții de
ameliorare la nivel european și național

-rezumat-

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Mircea Brie

Student-doctorand:

Bűkfeyes-Rákossy Zsombor

Cluj-Napoca

2023

Cuprins

I. Lista tabelelor	4
II. Listă imagini și figuri.....	5
III. Listă acronime și abrevieri.....	6
1 Introducere	10
1.1 Obiectivele și ipotezele cercetării	15
1.2 Metodologia cercetării, sursele de documentare și structura tezei.....	18
2 Realități și perspective ale fraudei cu fonduri europene în Uniunea Europeană, România și Ungaria. Analiză conceptuală	34
2.1 Definierea conceptelor: fraudă, neregula și eroarea.....	35
2.2 Evoluția fraudei. Perspectivă istorică și limitarea la fonduri europene.....	45
2.3 Fondurile europene nerambursabile și fraudă	55
2.4 Concluzii	66
3 Cadrul legislativ al politicii antifraudă în Uniunea Europeană, România și Ungaria	70
3.1 Legislația antifraudă a Uniunii Europene.....	71
3.2 Studiu comparativ: abordarea cadrului legislativ antifraudă în România și Ungaria	79
3.3 Concluzii	85
4 Cadrul instituțional. Autoritățile de control europene, române și maghiare	89
4.1 Oficiul European de Luptă Antifraudă.....	90
4.1.1 Istoria Oficiului European de Luptă Antifraudă	90
4.1.2 Analiză website OLAF	94
4.1.3 Rolul Oficiului European de Luptă Antifraudă	97
4.1.4 Managementul și capacitatea administrativă	99
4.2 România: Departamentul pentru Luptă Antifraudă.....	102
4.3 Ungaria: Biroul de Coordonare OLAF.....	110
4.4 Parchetul European (EPPO).....	117
4.5 Concluzii	124
5 Metode de fraudare și mecanisme de control: studiu comparativ România – Ungaria	127

5.1	Mecanisme de prevenire, detectare și răspuns la fraudă cu fonduri nerambursabile	129
5.2	Metode de fraudare	142
5.3	Studiu de caz. OUG nr. 130/2020 – Măsura 3 – Granturi de investiții	150
5.4	Studiu de caz – Frauda fără cunoștință	162
5.5	Studiu de caz – Fraudarea subvențiilor agricole maghiare	169
5.6	Concluzii	175
6	Analiză aplicată: problematica fraudei cu fonduri europene și soluții de ameliorare	180
6.1	Percepția părților implicate din România și Ungaria despre tematica fraudării fondurilor europene nerambursabile	185
6.2	Îndrumar pentru sprijinirea beneficiarilor în gestionarea fondurilor nerambursabile	209
6.3	Platformă digitală: a doua opinie în fonduri nerambursabile	216
6.4	Concluzii	224
7	Combaterea fenomenului fraudei cu fonduri europene nerambursabile: set de recomandări	229
7.1	La nivelul Uniunii Europene	231
7.2	La nivel național: România și Ungaria	235
7.3	La nivel regional și local	241
7.4	Concluzii	246
8	Considerații finale	248
	Bibliografie	259
	ANEXE	284

Cuvinte cheie: fraudă, nereguli, eroare, fonduri europene, lupta antifraudă, Oficiul European de Luptă Antifraudă, Parchetul European, România, Ungaria, legislație

Introducere

Problematika fraudării fondurilor europene nerambursabile la nivelul Uniunii Europene are o natură complexă, aflată într-o continuă evoluție. Complexitatea este reprezentată de dimensiunea supranațională și cea națională prin care subiectul este tratat. Nivelul comunitar și cel național se raportează permanent unul la celălalt prin prisma accepțiunii conceptelor utilizate, a legislației, a instituțiilor de control, prin mecanismele de prevenire sau prin metodele de fraudare. Aceste variabile sunt completate cu câte un strat particular de informații pentru fiecare stat membru în parte. Pe lângă caracterul complex se remarcă și cel evolutiv, care definește domeniul fraudei cu fonduri nerambursabile. Protecția intereselor financiare ale UE într-un mod eficient presupune adaptarea continuă iar tentativa de a fi cu un pas înaintea infractorilor este o necesitate.

Complexitatea și evoluția continuă a domeniului pot genera dificultăți în rândul beneficiarilor în încercarea de a face față inflației birocratice. Adesea, beneficiarii se află în situația în care nu reușesc să acumuleze suficient de repede toate informațiile de care au nevoie în a-și gestiona proiectele. În acest sens, balanța dintre suprareglementare și nivelul optim de protecție a intereselor financiare (PIF) se află deseori în dezechilibru.

România și Ungaria au avut parte de sprijin consistent din partea Uniunii Europene încă dinainte de aderare. Ambele state sunt beneficiare nete, România având o balanță pozitivă de 56 de miliarde de euro până în luna mai 2023¹, pe când Ungaria era pe plus cu 58 de miliarde de euro la finalul anului 2021². Aceste finanțări se văd în investiții în infrastructură, în dezvoltarea întreprinderilor și a capitalului uman, în digitalizare, în agricultură și în multe alte aspecte ce vizează cetățenii și persoanele juridice din cele două state.

Dimensiunea fraudei cu fonduri europene nerambursabile este mai abstractă, întrucât există o dimensiune descoperită și una reală. Din cele peste 100 de miliarde de euro primite de cele două state, ar putea părea puțin că Oficiul European de Luptă Antifraudă (OLAF) a recomandat în 2022 recuperarea a puțin peste 400 milioane de euro la nivelul Uniunii Europene³. La rândul său, Parchetul European a investigat în 2022 1.117 cazuri, cu o valoare estimată a daunelor de 14,1

---

¹ Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, *Ziua Europei, moment de bilanț: Ce au adus concret fondurile europene pentru România în ultimii ani*, <https://mfe.gov.ro/ziua-europei-moment-de-bilant-ce-au-adus-concret-fondurile-europene-pentru-romania-in-ultimii-ani/>, accesat în 1 august 2023.

² Európai Bizottság Magyarországi Képviselete, *Az EU költségvetése Magyarországon*, https://hungary.representation.ec.europa.eu/strategia-es-prioritasok/az-eu-koltsegvetese-magyarorszagon_hu, accesat în 1 august 2023.

³ Comisia Europeană, Oficiul European de Luptă Antifraudă, *The OLAF report 2022*, Publications Office, LU, 2023, https://ec.europa.eu/olaf-report/2022/impact-of-investigations/impacts/financial_en.html, accesat în 10 aprilie 2023.

mld. de euro⁴. Jumătate din această sumă se referă la fraudă cu TVA, în timp ce din cealaltă jumătate doar o parte viza cazurile de fraudă cu fonduri europene aflate în investigație.

Pentru ca nivelul de PIF să fie optim și, în același timp, beneficiarii de bună-credință să poată accesa finanțările într-un mod simplu și sigur, atât în România, cât și în Ungaria, sunt necesare anumite clarificări. Prezenta lucrare își propune să contribuie la clarificarea acestor aspecte. În primul rând, este necesară înțelegerea conceptului de fraudă și delimitarea de conceptele de neregulă și eroare. În al doilea rând, cadrul legislativ al politicii antifraudă la nivelul UE, al României și al Ungariei necesită o analiză comparativă. În al treilea rând, domeniul nu poate fi abordat fără cunoașterea principalelor instituții de control. În al patrulea rând, se impune cunoașterea metodelor de fraudare și a principalelor metode de prevenire, detectare, control și răspuns la fraudă. Nu în ultimul rând, problematica fraudei cu fonduri europene nu poate fi abordată doar la nivelul analizei teoretice a conceptului, legislației, instituțiilor, mecanismelor și metodelor, ci indispensabil trebuie să fie completată de o analiză aplicată, practică, prin implicarea părților din domeniu și prin identificarea eventualelor soluții de ameliorare.

Scopul prezentei lucrări este clarificarea problematicii fraudei cu fondurile europene în România și Ungaria pentru perioada 2018-2022.

Obiectivele cercetării sunt:

1. Definiția și delimitarea conceptuală a fraudei cu fonduri europene
2. Analizarea comparativă teoretică a cadrului legislativ, instituțional și a mecanismelor fraudei cu fonduri europene la nivelul Uniunii Europene, al României și al Ungariei
3. Realizarea unor instrumente de sprijinire a beneficiarilor fondurilor europene în vederea gestionării mai ușoare a proiectelor și evitării situațiilor frauduloase
4. Conceperea unui set de recomandări la diferitele niveluri ale analizei, în vederea combaterii și mai eficiente a fenomenului fraudei cu fonduri europene nerambursabile

Ipotezele

1. Conceptul fraudei cu fonduri europene nu are o accepțiune, o înțelegere și o interpretare universal valabile la nivelul României, al Ungariei și al Uniunii Europene, existând diferențe între semnificația percepută și în utilizarea conceptului de către diferiți indivizi, grupuri sociale sau chiar instituții.

---

⁴ Parchetul European, *Annual report 2022, 2023*, <https://data.europa.eu/doi/10.2927/816527>, accesat în 11 martie 2023.

2. Cadrul instituțional de control, politica antifraudă, metodele de fraudare și mecanismele de prevenire, detectare și control prezintă diferențe în perioada 2018-2022 la nivelul UE, al României și al Ungariei. În continuare trebuie făcuți pași în vederea armonizării și în vederea combaterii fenomenului.
3. Solicitanții și beneficiarii fondurilor europene, în majoritatea lor covârșitoare, nu sunt infractori care intenționează să aducă prejudicii semnificative intereselor financiare ale Uniunii Europene sau bugetelor naționale. În schimb, întrucât cadrul legislativ și instituțional la nivelul UE, al României și al Ungariei este unul complex, uneori, fără intenție, ajung să greșească și să (își) genereze mai multe probleme decât rezolvă cu finanțarea. Pe cale de consecință, au nevoie de instrumente care să îi sprijine.

Întrebările de cercetare

În corelare cu obiectiv 1 și 4 / ipoteza 1:

1. Cum este definit conceptul fraudei cu fonduri europene la nivelul Uniunii Europene, al României și al Ungariei?
2. Cum a evoluat conceptul fraudei din perspectivă istorică, înainte de apariția fondurilor europene?
3. Care este delimitarea conceptuală a fraudei la modul general și a fraudei cu fonduri nerambursabile?

În corelare cu obiectiv 2 și 4 / ipoteza 2:

1. Cum se compară legislația antifraudă la nivelul UE, al României și al Ungariei?
2. Care sunt asemănările, diferențele și îmbunătățirile pe care le-ar putea face principalele autorități de control [OLAF, Departamentul pentru lupta antifraudă (DLAF), Biroul de Coordonare OLAF și Parchetul European (EPPO)] în domeniul fraudei cu fonduri europene?
3. Care sunt mecanismele de prevenire, detectare și control aplicate de autoritățile de control din Uniunea Europeană, România și Ungaria în vederea PIF?
4. Ce metode de fraudare au fost descoperite în România și Ungaria? Ce corelări și necorelări există între mecanismele de prevenire, detectare, control și metodele de fraudare?

În corelare cu obiectiv 3 / ipoteza 3:

1. Cât de familiarizați sunt cu cunoașterea practică a domeniului indivizii care au tangență cu fondurile europene, în ceea ce privește autoritățile de control, legislația antifraudă, metode de fraudare, dar și cele de prevenire, detectare și control?
2. Există situații sau riscul ca unii beneficiari să comită fraudă cu fonduri europene fără intenție sau fără să știe?
3. Prin ce instrumente pot fi sprijiniți beneficiarii onești de fonduri nerambursabile de riscul de a comite fraudă fără intenție și fără să știe?

În corelare cu obiectiv 4 / ipotezele 1, 2:

4. Ce recomandări specifice și generale se pot formula pentru a combate mai activ fenomenul fraudei cu fonduri nerambursabile la nivelul Uniunii Europene, la nivel național (RO-HU), la nivel regional și local, din perspectiva beneficiarilor din mediul de afaceri, a funcționarilor publici și autorităților publice și a consultanților?

Structura tezei și aspecte metodologice

Cercetarea se adaptează constant între niveluri diferite de analiză și metodele folosite în funcție de necesitate. Pe scurt, în capitolele 2, 3, 4 este folosit nivelul de analiză geografic, studiul realizându-se în termeni comparativi între **nivelul comunitar** (Uniunea Europeană) și cel **național** (România și Ungaria). La acest nivel sunt folosite două metode principale: analiza documentelor și studiul comparativ. Mai apoi, în cadrul capitolului 5, pe lângă nivelul comunitar și cel național, este introdus și **nivelul individual**. Metoda folosită la acest nivel este cea a studiului de caz și observației, sau experimentului natural. Pe urmă, în capitolul 6, dimensiunea comunitară este înlocuită de analiza la nivelul **experienței** grupului țintă, respectiv la nivel **geografic sau intercultural**, iar metoda principală folosită este cea a chestionarului și a focus-grupului. Nu în cele din urmă, capitolul 7 revine la abordarea la nivel geografic (comunitar, național, regional și local) și la nivel de grupuri de actori implicați în domeniu (beneficiari privați, funcționari și autorități publice, consultanți), creionând trei seturi de câte 12 recomandări pentru fiecare nivel geografic în parte. În continuare este detaliată utilizarea acestor niveluri de analiză împreună cu metodele și instrumentele de cercetare folosite.

Făcând abstracție de capitolul introductiv și de cel dedicat concluziilor, teza propune șase capitole în cadrul cărora aplică diferite instrumente și metode de cercetare pentru a trata în profunzime în problematica fraudei cu fondurile europene nerambursabile. Prima parte a cercetării are un stil descriptiv, explicativ, urmând ca în a doua parte să crească rolul stilului exploratoriu.

În cadrul primului nivel de analiză, cel comunitar și național, sunt folosite metoda comparativă și metoda analizei de documente. Cele două metode au rolul de a realiza o comparație

între aspecte precum: conceptul fraudei, analiza instituțională, legislația antifraudă, respectiv metodele și mecanismele de fraudare, detectare și control la nivelul Uniunii Europene, al României și al Ungariei în perioada 2018-2022. Acest nivel de analiză are în special rolul de a stabili cadrul general în care fiecare actor implicat în fenomenul fondurilor europene este obligat să acționeze. Ulterior, analiza trece la nivel individual, la nivel de grupuri în funcție de experiența acestora în gestionarea fondurilor nerambursabile sau în funcție de poziția lor geografică (România sau Ungaria).

Analiza conceptuală și a evoluției istorice reprezintă instrumentul pe care se bazează întreg *Capitolul 2 – Realități și perspective ale fraudei cu fonduri europene în Uniunea Europeană, România și Ungaria. Analiză conceptuală*. Conținutul tezei se învâрте în jurul conceptelor de fraudă, fonduri europene nerambursabile, neregulă sau eroare. Înainte de toate, a fost necesară definirea clară a conceptelor utilizate și găsirea unor accepțiuni comune. Aceste lucruri s-au realizat prin instrumente precum analiza comparativă a definițiilor din dicționarele explicative, studiul bibliografic și prin folosirea analizei istorice. Această misiune a fost cu atât mai dificilă, cu cât era necesară armonizarea a trei perspective: a Uniunii Europene, a României și a Ungariei. De asemenea, s-a realizat și delimitarea clară a fraudei cu fonduri europene nerambursabile de restul variantelor de fraudă. Înțelesul termenului a fost delimitat nu doar din perspectivă polisemantică, dar și în comparație cu termeni juridici apropiați, precum neregula și eroarea. În plus, analiza conceptuală a inclus și studierea evoluției conceptuale din perspectivă istorică, plecând de la primele cazuri de fraude documentate, câteva cazuri notorii, exemple din spațiul maghiar și românesc și actualitatea mileniului III. Nu în ultimul rând, prin datele statistice puse la dispoziție de platforme precum Cohesion Data a Comisiei Europene, s-a realizat o punte de legătura între fraudă și lumea fondurilor nerambursabile, făcându-se o analiză asupra finanțărilor nerambursabile de care România și Ungaria au parte în perioada 2018-2022.

Din perspectiva actualității, au fost folosite toate datele care erau actuale în perioada 2018-2022, iar înainte de finalizarea lucrării s-a mai făcut o ultimă înnoire pe parcursul întregii documentații, pentru a oferi o perspectivă cât se poate de contemporană. Relevanța din punct de vedere bibliografic este redată în principal de metoda analizei de documente și a legislației care, în special în capitolele privind cadrul legislativ antifraudă (Capitolul 3) și cadrul instituțional (Capitolul 4), au contribuit la corecta și obiectiva descriere a situației. *Capitolul 3 – Cadrul legislativ al politicii antifraudă în Uniunea Europeană, România și Ungaria* conține o analiză comparativă între nivelul comunitar și nivelul național. În prima parte a capitolului este prezentată legislația antifraudă la nivelul Uniunii Europene, punându-se accent pe *Convențiile PIF, Regulamentul PIF și Directiva PIF*. În a doua parte se tratează modul în care cadrul legislativ PIF din România și din Ungaria s-a adaptat la dimensiunea comunitară. Unul dintre instrumentele

folosite în realizarea comparației din acest capitol a fost platforma de monitorizare pusă la dispoziție de Comisia Europeană care urmărește transpunerea *Directivei PIF* în statele membre. Această monitorizare a Comisiei Europene a fost completată și de realizarea, în baza Monitorului Oficial al României și a Monitorului Oficial al Ungariei, a unui inventar al întregii legislații românești, respectiv maghiare în materie de PIF.

Aplicarea legislației cercetate în cadrul Capitolului 3 este asigurată de instituțiile de control prezentate în *Capitolul 4 – Cadrul instituțional. Autoritățile de control europene, române și maghiare*. Oficiul European de Luptă Antifraudă și Parchetul European, actorii suprastatali, sunt studiați laolaltă, cu câte un punct de contact OLAF în fiecare țară – Departamentul pentru lupta antifraudă, în cazul României, respectiv Biroul de Coordonare OLAF, pentru Ungaria. Pentru înțelegerea funcționării acestor instituții a fost analizată prezența online a acestora, structura cu care funcționează, principalele atribuții, capacitatea administrativă, actele de înființare, relația de subordonare și colaborare cu alte instituții. În relația cu aceste instituții a fost aplicată inclusiv metoda experimentului, prin care autorul a purtat corespondență electronică cu fiecare instituție în parte pentru a testa respectarea termenelor legale, deschiderea la dialog, viteza și claritatea răspunsurilor oferite. Răspunsurile autorităților au fost incluse în lucrare și se regăsesc și în cadrul *Anexelor*.

În ceea ce privește instrumentul utilizat, de analizare a paginilor web ale instituțiilor, în cadrul cercetării s-a urmărit parcurgerea și analiza amănunțită a prezenței online a acestor instituții. Rolul acestui demers a fost de a observa din perspectiva cetățenilor europeni transparența, ușurința de a identifica informațiile căutate și utilitatea acestor pagini. Informațiile clare și ușor de accesat reprezintă o metodă de prevenire a comiterii neregulilor sau fraudelor, așadar considerăm importantă existența acestor date pe paginile instituțiilor. De asemenea, prin motoarele de căutare ale principalelor portaluri de știri din România și din Ungaria, s-a studiat prezența DLAF și a Biroului de Coordonare OLAF în presă. Prezența în portalurile de știri ar trebuie să completeze prezența online a celor două entități și reflectă într-o oarecare măsură cât de activă este entitatea și cât de important este impactul activității în societate.

Pentru întărirea relevanței au fost studiați sau citați unii dintre cei mai activi autori din domeniu, la nivelul celor trei spații geografice studiate. Printre ei se numără I. Bostan⁵, I. Costea⁶,

---

⁵ Bostan, Ionel și Pete, Ștefan, *Deturnarea fondurilor europene. (I)regularitate și corecții financiare: practică judiciară relevantă*, București: Editura Hamangiu, 2015.

⁶ Costea, Ioana-Maria, *Protecția Intereselor Financiare Ale Uniunii Europene*, Analele Științifice Ale Universității „Al. I. Cuza” Iași, Tomul LII, 2006.

A. Dragodan⁷, Á. Erdős⁸, N. Ghinea⁹, N. Ilett¹⁰, P. Klotz¹¹, D. Meijers¹², N. Neagu¹³, Gy. Nyikos¹⁴, C. Oneț¹⁵, G. Paraschiv¹⁶, B. Quirke^{17,18}, G. Sabathil¹⁹, B. Udvarhelyi²⁰ și S. White²¹. Ultimul pilon pe care s-a bazat analiza bibliografică, pilonul diversității, a fost bifat nu doar de numărul semnificativ de lucrări și documente folosite la lămurirea ipotezelor, ci și de varietatea surselor, printre care se menționează: lucrările de ordin general, lucrări de referință și de specialitate, teze de doctorat, ziare de specialitate, comunicări științifice, rapoarte științifice și statistice, documentele și rapoartele oficiale, actele normative, studii de sinteză, presa, răspunsuri oficiale și sursele online. Pentru a da rigurozitatea necesară studiului, în cadrul analizei legislative au fost utilizate doar sursele actuale și oficiale, cum sunt Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Monitorul Oficial al României și cel al Ungariei.

Capitolul 5 – Metode de fraudare și mecanisme de control: studiu comparativ România-Ungaria, pe lângă nivelul comunitar și național, introduce și nivelul de analiză individual. În prima parte, metoda comparativă și cea a analizei de documente sunt folosite la nivelul analizei comunitare și naționale pentru a compara mecanismele de prevenire, detectare și răspuns la fraudă cu fonduri nerambursabile și la metodele de fraudare. În a doua parte se adaugă nivelul de analiză individual prin metoda studiilor de caz, a observației și experimentului.

Prin analiza la nivel individual se înțelege analizarea detaliată a trei cazuri elocvente, dintre care două sunt din România și unul din Ungaria. În contrast cu primul nivel al analizei, cel

---

⁷ Dragodan, Arina, *Noile mijloace de luptă împotriva fraudei și evaziunii fiscale în cadrul UE și la nivel internațional. Impactul asupra dreptului național*, Acad. Andrei Rădulescu, Legal Research Institute of Romanian Academy, 2017.

⁸ Erdős, Ákos, *Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám – és Pénzügyőri Tagozata, Budapest, 2018.

⁹ Ghinea, Nicolae; Petcu, Paul, *Considerations Regarding the Management of the Fraud Investigation Affecting the Financial Interests of the European Union*, Revista de Management Comparat Internațional, vol. S1/2009.

¹⁰ Ilett, Nicholas, *The European Anti-Fraud Office (OLAF)*, Journal of Financial Crime, vol. 12, nr. 2, aprilie 2005.

¹¹ Klotz, Péter, *Az Európai Unió korrupció elleni politikája – két lépés előre, egy lépés hátra?*, Külügyi Műhely, nr. 1, 2020.

¹² Meijers, Derek; Moonen, Gaston, *Calling for strategic fraud management Interview with Juhan Parts*, ECA Member, ECA Journal, vol. 2, 2019.

¹³ Neagu, Norel, *Fraudarea bugetului Uniunii Europene și evaziunea fiscală în materie de TVA – politică penală națională versus politică penală europeană*, Revista Română de Drept Penal al Afacerilor, nr. 1, 2018.

¹⁴ Nyikos, Györgyi; Kondor, Zsuzsanna, *The Hungarian Experiences with Handling Irregularities in the Use of EU Funds*, NISPAcee Journal of Public Administration and Policy, vol. 12, nr. 1, 1 iunie 2019.

¹⁵ Oneț, Cristina, *Direcția generală antifraudă, de la necesitate la realitate*, Acta Universitatis Lucian Blaga. Iurisprudentia, vol. 1, 2014.

¹⁶ Paraschiv, Gavril, *Drept penal al UE*, București, C.H. Beck, 2008.

¹⁷ Quirke, Brendan, *OLAF's role in the fight against fraud in the EU: do too many cooks spoil the broth?*, Crime, Law and Social Change, vol. 53, nr. 1, februarie 2010.

¹⁸ Quirke, Brendan, *OLAF: the fight against EU fraud*, Journal of Financial Crime, vol. 14, nr. 2, 15 mai 2007.

¹⁹ Sabathil, Gerhard; Joos, Klemens; Kessler, Bernd, *The European Commission: an essential guide to the institution, the procedures and the policies*, Kogan Page, London; Philadelphia, 2008.

²⁰ Udvarhelyi, Bence, *Az uniós költségvetést sértő bűncselekmények elleni fellépés aktuális eredményei az uniós és a magyar jogban*, Országos Kriminológiai Intézet, vol. 1, nr. IV, 2019.

²¹ White, Simone, *Investigating EC Fraud: The Metamorphosis of UCLAF*, Journal of Financial Crime, vol. 6, nr. 3, ianuarie 1999.

comunitar-național, unde erau analizate datele la nivel macro, în cadrul nivelului individual, toate elementele clarificate până în acest stadiu, fie că sunt de ordin legislativ, fie de natura cadrului instituțional, sunt aplicate la nivel particular, astfel încât cercetarea să capete și o dimensiune și o aplicare practică.

Aceste studii de caz au fost folosite în vederea exemplificării și prezentării pe larg a unor cazuri diferite suspecte de fraudă. Primul caz este celebra *Măsură 3 – Granturi de investiții*, instituită de *OUG nr. 130/2020*, în care 27.000 de solicitanți români afectați așteaptă din 2020 rezultatele unor anchete care par să nu se mai termine niciodată²². Acest exemplu este elocvent pentru a ilustra ipotezele de la care pleacă lucrarea, mai ales în privința modului de folosire a termenilor și de înțelegere a conceptului de fraudă. Al doilea caz reprezintă una dintre situațiile în care metoda observației naturale a putut fi utilizată de autor. *Subcapitolul 5.4. Fraudă fără cunoștință* relatează un caz documentat în premieră în formă scrisă în cadrul acestei cercetări. Având în vedere sensibilitatea informațiilor și clauzele de confidențialitate dintre părți, toate datele au fost modificate în vederea protejării identității părților. Frauda fără cunoștință este un caz care, chiar și doar la nivel teoretic, are o frecvență atât de mare încât a fost unul dintre motivele pentru care s-a demarat prezenta cercetare. Cazul arată un beneficiar, îndrumat nu tocmai corect, dar aparent de bună credință, care a folosit o finanțare obținută în mod ilegal și care abia ulterior a aflat că este posibil să fi comis, dacă nu fraudă, cel puțin o neregulă. Ultimul studiu de caz examinează situația subvențiilor ilegale pentru terenurile agricole în Ungaria, care se desfășura cu implicarea autorităților de control prin constituirea de grup infracțional. Spre deosebire de primele două relatări, cazul maghiar este suficient de matur încât a putut fi consultată și decizia luată de judecători, astfel că se pot înțelege mai bine și consecințele comiterii unor infracțiuni similare.

Dacă până în acest stadiu au existat două niveluri de analiză, cel comunitar și național, respectiv cel individual, în ultima parte a lucrării se introduce și un al treilea nivel de analiză, care coexistă cu nivelul individual până la *Considerațiile finale*. Al treilea nivel de analiză se împarte în două categorii. Prima categorie este cea denumită geografică și/sau interculturală. Prin această categorisire, respondenții la chestionar sunt catalogați în funcție de țara din care provin, de cultura din care fac parte, și anume România sau Ungaria, respectiv cultura română sau cea maghiară. A doua categorie face referire la împărțirea aceluiași grup-țintă în funcție de experiența membrilor în domeniul fraudei cu fonduri europene. Astfel rezultă un grup de control care are o experiență

---

²² Marian Păvălașc, *Ancheta DNA | Lista celor mai «norocoase» firme afectate de pandemie*, Europa Liberă, <https://romania.europalibera.org/a/verificările-dna-lista-firme-afectate-de-pandemie-suspiciuni-frauda-ajutor-de-stat/31119686.html>, accesat în 15 iulie 2023.

relevantă cu OLAF și un grup de control care are o experiență relevantă cu fondurile europene, dar nu și în mod direct sau activ cu OLAF.

Metodele cantitative, de tip chestionar, și cele calitative, de tip focus-grup, sunt aplicate pentru obținerea și completarea rezultatelor din cadrul *Capitolului 6 – Analiză aplicată: problematica fraudei cu fonduri europene și soluții de ameliorare*. După ce am analizat în capitolele precedente documentele, literatura de specialitate și datele oficiale ale Uniunii Europene, ale României și ale Ungariei și am cercetat cazistica fraudei cu fonduri nerambursabile în cele două state subiecte ale comparației, ne propunem o analiză calitativă aprofundată, cu scopul de a valida și verifica fenomenul fraudei atât la nivel de exprimare conceptuală, cât și la nivelul percepției și răspândirii sale. În acest sens, propunem realizarea unei anchete complexe, implementate pe două niveluri de analiză:

1. Aplicarea unui chestionar la 133 persoane implicate în domeniul fondurilor europene din România și Ungaria
2. Dintre persoanele care au răspuns la chestionar, alegem 10 specialiști pentru a realiza un focus-grup de cercetare aprofundată calitativ, cu scopul de a contura îndrumarul pentru sprijinirea beneficiarilor în gestionarea fondurilor nerambursabile și platforma digitală – a doua opinie în fonduri nerambursabile.

Atât chestionarul cât și focus-grupul au fost alese ca metode de cercetare pentru că domeniul fraudei, prin natura sa, reușește să păstreze o mare parte din datele aflate la firul ierbii într-o zonă gri, nedescoperită. Chiar dacă până în acest punct au fost analizate toate datele oficiale, cercetările științifice, datele statisticile existente, cazurile descoperite, tot există o parte care poate ieși la iveală doar prin exprimarea unui număr relevant de specialiști din domeniu. Specialiștii care interacționează zilnic cu solicitanții și beneficiarii sunt cei mai în măsură să se exprime în ceea ce privește pulsul existent la nivelul pieței în materie de fraudă. Aceștia înțeleg dificultățile întâmpinate de fiecare parte interesată în domeniu, pot observa consecințele unei legislații neclare sau predictibile, ale interpretării eronate a conceptelor din domeniu sau ale lipsei înțelegerii funcționării autorităților și a metodelor preventive, de detectare și de control. Totodată, de toate aceste lucruri se lovesc și acești specialiști, nu doar cei cu care colaborează, și astfel chestionarul reprezintă o bună oportunitate pentru a observa stadiul în care se află cunoașterea în domeniu, părerile acestora, reacția respondenților la diferite situații și câteva date privind experiențele personale.

Chestionarul urmărește obținerea de date cantitative de la un număr de 133 persoane care sunt implicate total sau parțial în domeniul fondurilor nerambursabile. Aceste persoane au în comun experiența anterioară în gestionarea acestor finanțări în Ungaria sau în România. Printre cei care au completat chestionarul se numără consultanți, funcționari publici, beneficiari și alți

stakeholderi. Eșantionarea a fost realizată folosind metoda clusterului, prin care s-au delimitat grupurile cele mai relevante din domeniu, pentru a fi incluse. Chestionarul are un număr total de 34 de câmpuri și întrebări, dintre care unele sunt opționale și altele obligatorii. În partea introductivă se culeg date pentru a stabili categoriile principale de participanți la chestionar. Mai departe, studiul se împarte în trei părți: definiții și păreri, simulare de situații și experiență. La final, cei chestionați pot lăsa orice opinie și au opțiunea de a-și exprima deschiderea în vederea participării la focus-grup.

Focus-grupul realizat sub moderarea autorului este utilizat ca metodă calitativă în completarea analizării datelor cantitative generate în cadrul chestionarului. Participanții la focus-grup, în număr de zece, au fost selectați prin câteva filtre. Primul filtru a fost exprimarea, la finalul chestionarului, a acordului și deschiderii acestora în vederea participării la focus-grup. Al doilea filtru a fost experiența relevantă și cunoașterea domeniului, iar al treilea lucru de care s-a ținut cont a fost asigurarea echilibrului și a unei diversități potrivite în cadrul grupului. În cele din urmă, grupului i-a fost adăugat și un al unsprezecelea membru, ChatGPT varianta 4, care a răspuns ca și cum ar fi un legiuitor maghiar.

Pe de-o parte, cei cinci reprezentanți pentru partea română au fost aleși pe baza experienței lor de minimum 10 ani în domeniu și datorită capacității lor de înțelegere a celor două subiecte care au fost tratate; două persoane sunt de sex feminin – una cu background în consultanță, cu experiență în calitate de beneficiar, specialist în analiză financiară și, la momentul elaborării proiectului, angajat al unei bănci comerciale, iar cealaltă director de departament de consultanță în fonduri nerambursabile, având în subordine peste 90 de consultanți de specialitate. Celelalte trei persoane, de sex masculin, sunt reprezentante de directorul tehnic al aceleiași firme de consultanță, acesta având și experiență în relația cu OLAF, directorul pe programele de dezvoltare rurală și agricultură și directorul operațional, expert, speaker la numeroase evenimente și responsabil de coordonarea activității a circa 150 de persoane din domeniu.

Pe de altă parte, partea ungară este reprezentată mai degrabă de cercetători, profesori și practicieni în domeniu. Una dintre participante la focus-grup este profesor universitar, specialist în drept, expert și în cadrul Transparency International Hungary. Cealaltă participantă este auditor, consultant fiscal, consultant business în cadrul unei companii de specialitate din domeniu în Ungaria. În ceea ce privește participanții de sex masculin, unul este profesor universitar și cercetător din 2018, dar până atunci a acumulat experiență și în calitate de beneficiar, consultant în fonduri nerambursabile și expert anticorupție. Al doilea este consultant de business cu experiență de aproximativ 5 ani în domeniu, în timp ce al treilea este tot consultant în business, care activează în domeniu încă din perioada 2007-2013.

Focus-grupul a semănat mai degrabă cu un brainstorming sau cu un think tank prin care îndrumarul pentru sprijinirea beneficiarilor în gestionarea fondurilor nerambursabile și platforma digitală a doua opinie în fonduri nerambursabile au fost criticate, analizate și completate. Problematika fraudei cu fonduri europene în Ungaria și România este abordată pornind de la temele regăsite în chestionar.

Capitolul 7 – Combaterea fenomenului fraudei cu fondurile nerambursabile: set de recomandări, în urma colectării datelor cantitative și calitative, după cercetarea tuturor datelor și informațiilor oficiale legate de concept, legislație, autorități, metode de fraudare și de combatere a fenomenului, respectiv în urma analizei calitative aprofundate desfășurate prin chestionar și focus-grup cu persoane relevante implicate în domeniu, propune conceperea unui set de recomandări în vederea combaterii mai active și mai eficiente a fenomenului. Recomandările se împart în două grupuri de variabile:

1. în funcție de nivelul geografic: a. Uniunea Europeană, b. România și Ungaria, c. Regional și Local
2. în funcție de categoria implicată vizată: a. beneficiari din mediul de afaceri, b. funcționari publici și autorități publice, c. consultanți

Pentru fiecare categorie este formulată cel puțin o recomandare, mai generală sau mai specifică, în privința a patru teme principale. Temele sunt:

- I. Frauda la nivel de concept
- II. Legislația antifraudă
- III. Autoritățile de control al fraudei
- IV. Metode de prevenire, detectare și control al fraudei

Studiul comparativ este metoda transversală, care conduce întreg spiritul cercetării și se regăsește de la început și până la sfârșit. În principal, toate temele abordate, de la concept și până la metodele de detectare și control al fraudei, sunt privite prin prisma celor două state membre ale Uniunii Europene, România și Ungaria. Acest demers științific are nu doar rolul de a așeza față în față statu-quo-ul domeniului fondurilor nerambursabile din cele două state, ci și menirea de a crea premisele prin care cele două entități pot învăța una din experiența celeilalte. Din punct de vedere al clasificării metodei comparative utilizate, se regăsesc în prezenta teză clasificarea calitativă, cea retrospectivă, cea descriptivă și cea macrosistemică. Perioada în care este adresat studiul comparativ este 2018-2022.

Rezultate

Studiul a plecat de la **ipoteza (1)** că, la nivel conceptual, fraudă cu fonduri europene nu are o accepțiune, înțelegere și interpretare universal valabile la nivelul Uniunii Europene și al celor

două state ale analizei, existând diferențe între semnificația percepută și în utilizarea conceptului între diferiți indivizi, grupuri sociale sau chiar instituții. În acest sens, **primul obiectiv** al lucrării a fost cel de a defini și delimita conceptual fraudă cu fonduri europene. În vederea atingerii acestui obiectiv și pentru confirmarea sau infirmarea ipotezei, conceptul fraudei în domeniul fondurilor nerambursabile a fost clar definit în cadrul *Capitolului 2. Realități și perspective ale fraudei cu fonduri europene în Uniunea Europeană, România și Ungaria. Analiză conceptuală*, printr-o analiză conceptuală ce a vizat Uniunea Europeană, România și Ungaria, printr-o analiză istorică, prin delimitarea de concepte apropiate precum neregula sau eroarea și prin corelarea termenului cu domeniul finanțărilor europene.

Drept urmare, s-a clarificat, **contrar ipotezei (1)**, că fraudă are o accepțiune destul de apropiată, cunoscută și folosită la nivelul celor trei arii geografice. Această accepțiune, inclusiv din punct de vedere legal, în Uniunea Europeană, România și Ungaria este că fraudă cu fonduri europene este reprezentată de orice acțiune sau inacțiune, săvârșită cu intenție, care a parcurs drumul administrativ al suspiciunii de fraudă, care a cauzat sau ar putea aduce prejudicii intereselor financiare (cheltuieli, venituri și active) ale bugetului Uniunii Europene, ale altor donatori sau ale bugetelor Statelor Membre, când sunt implicate fonduri comunitare și care se încadrează fie în folosirea unor declarații/documente false, inexacte sau incomplete, fie în necomunicarea unor informații prin încălcarea obligațiilor specifice, fie în deturnarea fondurilor în alte scopuri decât cele pentru care au fost acordate. În completarea acestei definiții mai adăugăm și că eroarea, neregula și fraudă nu doar că au consecințe diferite, dar se disting și prin faptul că eroarea reprezintă nerespectarea minoră a unei prevederi din lipsă de atenție, dar fără rea-intenție, în timp ce fraudă și neregula se diferențiază între ele prin lipsa comportamentului intențional în cazul neregulii. Toate aceste informații sunt rezultatul **întrebărilor de cercetare 1 și 3**, aflate în corelare cu obiectivul 1 și ipoteza 1 privind modul în care este definit conceptul fraudei cu fonduri europene la nivelul UE, al României și al Ungariei, respectiv privind delimitarea conceptuală a fraudei la modul general și cel al fraudei cu fonduri europene.

Legat de **întrebarea de cercetare 2 corelată cu obiectivul 1 și ipoteza 1**, despre evoluția din perspectivă istorică a fraudei înainte de apariția fondurilor nerambursabile, s-au concluzionat cele ce urmează a fi redată. Comportamentul fraudulos este unul care a apărut de la începuturile istoriei, pe tot Pământul și care se manifestă nu doar la oameni, ci și în regnul animal și chiar cel vegetal. Din analizarea istoriei fraudei a reieșit că acest comportament are o mare capacitate de a se adapta în funcție de evoluția societății, motiv pentru care și elementele preventive trebuie să fie constant actualizate. Din marile și celebrele cazuri de fraudare reținem că acestea au fost mult mai longevive în timp și au provocat pagube mult mai mari în comparație cu cazurile de fraudă cu fonduri europene, în special datorită faptului că intervențiile pe fonduri europene sunt limitate în

timp, sunt atent monitorizate și reglementate și, în plus, sunt și limitate din perspectivă financiară, la o scară mult mai mică față de o schemă Ponzi. Din perspectiva adaptării fraudei la lumea modernă, pe lângă tot ce se întâmplă în domeniul informatic și al securității sau fraudelor cibernetice, fondurile europene nerambursabile reprezintă un bun exemplu de oportunitate ce poate fi exploatată de infractorii cu gulere albe. Această oportunitate este cu atât mai mare, mai atractivă cu cât, în perioada 2020-2023, sunt mult mai multe oportunități față de perioadele precedente, pentru că închiderea Cadrului Financiar Multianual 2014-2020 se suprapune cu cel din 2021-2027, se adaugă la acestea Planul Național de Redresare și Reziliență și fondurile naționale, și au mai existat și ajutoarele pentru COVID și cele generate de invazia la scară largă a Federației Ruse în Ucraina. Într-o asemenea situație, autoritățile de management sunt puse la grea încercare din punctul de vedere al volumului de muncă și al cantității de informații ce trebuie să o absoarbă, iar acest lucru poate duce la scăderea vigilenței autorităților respective. Această inflație de oportunități afectează în același timp și specialiștii din domeniu, dar și solicitanții și beneficiarii, pentru că și aceste categorii își vor găsi din ce în ce mai greu resurse de timp pentru a parcurge din scoarță în scoarță fiecare detaliu al fiecărui proiect. Scăderea acestei vigilențe din partea autorităților ar putea lăsa loc unor solicitanți cu rele intenții să comită fraude, iar din partea solicitanților și a beneficiarilor ar putea să însemne primele greșeli, după cum reiese și din îndrumarul pentru protejarea beneficiarilor în gestionarea fondurilor nerambursabile, care pot crea premisele comiterii unor nereguli sau fraude.

Luând în considerare că, prin răspunsurile identificate la întrebările de cercetare pentru primul obiectiv specific, prima ipoteză a fost infirmată, concluzionăm că este înțeles și folosit în mod suficient conceptul fraudei în spațiul geografic al prezentei analize și, în plus, constatăm că termenul fraudei, al neregulii, al erorii au fost definite printr-o analiză conceptuală, analiză istorică și că importanța corelării cu domeniul fondurilor nerambursabile a fost suficient explicat. În acest mod, **primul rezultat al lucrării** este cel de a clarifica terminologia folosită, în special cu referire la conceptul fraudei cu fonduri europene și obținerea unei bune înțelegeri a noțiunilor folosite (neregulă, eroare, fonduri europene), atât din perspectivă actuală, cât și din punct de vedere istoric.

La întărirea acestei concluzii contribuie și rezultatele oferite de chestionar, unde din răspunsuri reiese că persoanele implicate în domeniu gestionează și înțeleg suficient de bine conceptul fraudei. Singurele cazuri din cadrul lucrării care vin în contradicție cu datele teoretice și practice în privința conceptului sunt cele prezentate în *Subcapitolul 5.3 OUG nr. 130/2020 – Măsura 3 – Granturi de investiții* și în *Subcapitolul 5.4 Studiu de caz – Fraudă fără cunoștință*. În acest studiu de caz a reieșit utilizarea defectuoasă a conceptelor, dar acest lucru nu poate contrabalansa rezultatele studiului conceptual și răspunsurile a peste 100 de persoane implicate în domeniu.

Al doilea obiectiv specific ce s-a aflat la baza acestei lucrări de doctorat viza necesitatea cunoașterii întregului ecosistem care compune domeniul fraudei cu fonduri nerambursabile în Uniunea Europeană, România și Ungaria. Prin ecosistem înțelegem inclusiv – dar fără să ne limităm la acestea – cadrul instituțional de control, politica și legislația antifraudă, metodele de fraudare și mecanismele de prevenire, detectare și control în perioada 2018-2022. Mai concret, plecând de la **ipoteza (2)** că legislația, autoritățile de control și mecanismele și metodele de fraudare și cele de combatere a fenomenului prezintă diferențe între nivelul comunitar și cel național și că armonizarea este necesară în continuare, **obiectivul secund** viza analiza comparativă teoretică a cadrului legislativ, instituțional și a mecanismelor fraudei cu fonduri europene la nivelul UE, al României și al Ungariei. De aceea:

- a) *Capitolul 3. Cadrul legislativ al politicii antifraudă în Uniunea Europeană, România și Ungaria* a făcut un inventar complet al legislației antifraudă la nivel comunitar și la nivelul celor două state, cu scopul de a studia cum se compară legislația antifraudă la nivelul UE, al României și al Ungariei (**întrebarea de cercetare 1 în corelare cu obiectivul 2 și ipoteza 2**).
- b) *Capitolul 4. Cadrul instituțional. Autoritățile de control europene, române și maghiare* a studiat instituțiile de control europene (OLAF, EPPO), române (DLAF) și maghiare (Biroul de Coordonare OLAF), pentru înțelege care sunt asemănările, diferențele și îmbunătățirile pe care le-ar putea face principalele autorități de control în acest domeniu (**întrebarea de cercetare 2 în corelare cu obiectivul 2 și ipoteza 2**).
- c) *Capitolul 5. Metode de fraudare și mecanisme de control: Studiu comparativ România-Ungaria* a atins tematica metodelor de fraudare și a celor de combatere a fenomenului prin prevenire, detectare, control și răspuns la faptele de fraudă (**întrebările de cercetare 3 și 4 în corelare cu obiectivul 2 și ipoteza 2**).

Grație acestui demers, a reieșit că principalele acte normative care guvernează tematica fraudei la nivelul Uniunii Europene sunt *Convenția, Regulamentul și Directiva PIF* și s-a stabilit că acestea, în special *Directiva PIF*, au fost preluate de către România și Ungaria în foarte mare măsură în mod similar. Astfel, în ambele state membre se regăsesc cam aceleași prevederi privind protecția intereselor financiare ale UE și a bugetelor proprii, cu mici diferențe, prin care statele membre nu au transpus chiar conform dorinței Comisiei Europene prevederile sau reprezentate de cazurile în care s-a făcut exces de reglementare. Din acest punct de vedere, la această dată (2023) există o armonizare la nivelul entităților din cadrul analizei în privința aspectelor care se referă – fără să enumerăm exhaustiv – la: definirea conceptului fraudei; faptul că instigarea, complicitatea, tentativa sunt la rândul lor infracțiuni; controalele, măsurile și sancțiunile administrative;

importanța recuperării prejudiciilor; aplicarea normelor și asupra persoanelor fizice, accentuarea importanței comiterii cu intenție a faptelor de fraudă; necesitatea introducerii unor sancțiuni minime și proporționale.

Chiar dacă România și Ungaria au avut o abordare diferită în a prelua direcția europeană, în fond au păstrat prevederile care există în fiecare stat membru al Uniunii Europene, motiv pentru care concluzionăm că, din punctul de vedere al legislației, diferențele dintre direcția impusă de Uniunea Europeană și variantele preluate de România și Ungaria sunt infime, există o armonie legislativă din acest punct de vedere, respectiv scoatem în evidență că în unele privințe legislațiile naționale excedează așteptările de la Bruxelles, în timp ce în alte privințe apare uneori o inflație legislativă. Pe viitor, având în vedere că de la *Directiva PIF* au trecut deja mai mult de cinci ani, ar prinde bine o actualizare a legislației, cu scopul de a integra toate experiențele dobândite în această perioadă, pe de-o parte, și de a elimina situațiile uneori kafkiene în care pot ajunge solicitanții și beneficiarii, pe de altă parte.

Înțelegerea cadrului instituțional al autorităților de control europene, române și maghiare s-a compus din chestiunile ce urmăreau istoria, prezența online, rolul, managementul și capacitatea administrativă, respectiv dialogul cu OLAF, DLAF în cazul României, Biroul de Coordonare OLAF al Ungariei și din Parchetul European. Dacă din punctul de vedere al legislației am conchis că între România și Ungaria există o oarecare armonie, din punctul de vedere instituțional lucrurile diferă într-o măsură notabilă. În România, punctul de contact OLAF are un rol mult mai important decât în Ungaria, fapt ce este confirmat cel puțin de următoarele: existența personalității juridice în România, pe când în Ungaria sunt parte a NAV, numărul persoanelor care lucrează în aceste instituții (100 vs. 10) și rolul sau modul de operare și executare a sarcinilor. În ceea ce privește rolul, clarificăm că acesta este similar, dar executarea revine, în cazul DLAF, în sarcina angajaților instituției, în timp ce omologii maghiari se bazează pe alte departamente din cadrul instituției lor pentru ducerea la bun sfârșit a unor acțiuni.

În ambele state, la fel ca și pentru OLAF, rolul acestor entități este de a intensifica combaterea fraudei prin colectarea informației, îmbunătățire legislativă, asistență tehnică sau acțiuni de control. În final, OLAF, cu toate că aparent este reprezentat de o echipă restrânsă, are cel puțin trei reușite importante în existența sa: 1) detectarea și recuperarea unor prejudicii; 2) descurajarea, stăvilirea și reducerea activităților ilicite; 3) pregătirea unei legislații care să integreze și coordoneze abordarea statelor membre. Legat de Parchetul European, diferențe nu sunt multe, însă sunt esențiale: România este membru participant la mecanismul EPPO, pe când Ungaria are doar un protocol de colaborare cu instituția și opțiunea de a se alătura în viitor. Parchetul European a început cu investigarea și urmărirea penală a numeroaselor cazuri de fonduri europene unde daunele depășesc 10.000 EUR și primele rezultate încep să apară, dacă nu altfel,

măcar prin descurajarea potențialilor infractori. Pe viitor, OLAF și EPPO va trebui nu doar să coexiste, dar și să găsească metodologia pentru o bună colaborare.

Mecanismele de prevenire, detectare și control care sunt aplicate în România și Ungaria în vederea protejării fondurilor europene încep de la strategii de combatere a fraudei și continuă prin măsuri precum mesaje publice de toleranță zero pentru fraudă și corupție, promovarea unor coduri de etică și de integritate, sensibilizare, stimulente, implicarea societății, jurnalism de investigație și cercetări științifice. Prevenirea este cea mai bună măsură de a proteja interesele financiare ale Uniunii Europene, dar, în cazurile în care nu se reușește prevenirea, măsurile de detectare, control și cele de corectare a comportamentelor ilicite trebuie să vină prompt. Din păcate, la promptitudinea finalizării anchetelor și judecății în astfel de situații, nici România, nici Ungaria nu stau prea bine și mai este loc de crescut viteza și transparența.

Pe viitor ne putem aștepta ca instrumentele informatice să capete un rol mai crescut în etapa de detectare și control. Prin urmare, baze de date interconectate și mai transparente, verificări prin satelit sau instrumente digitale, semnătură electronică sau alte astfel de măsuri contribuie la creșterea eficienței activității funcționarilor publici din cadrul instituțiilor de control. În situația în care este detectată o suspiciune de fraudă, pornește procesul birocratic de a verifica dacă suspiciunea se confirmă sau nu, iar în cazul în care se confirmă sunt înștiințate autoritățile abilitate, pentru a stabili existența intenției în comiterea faptei, iar în funcție de aceste împrejurări fapta este încadrată ca neregulă sau ca fraudă. Ulterior, după terminarea întregului proces, se dictează și sancțiunile care se impun în fiecare situație în parte, dar acestea ar necesita în ambele state un ecou mai mare, o durată mai scurtă și o transparență crescută, conform datelor prezentate în lucrare.

Metodele de fraudare, așa cum s-a demonstrat deja în subcapitolul privind evoluția fraudei, se adaptează constant în microclimatul fondurilor europene. Uneori metodele sunt folosite la singular, în timp ce deseori unele metode sunt combinate cu altele și fraudele devin destul de complexe. Folosirea fondurilor în alt scop decât cel pentru care au fost acordate, întoarcerea contribuției proprii, favorizarea unor participanți la procedurile de achiziții, falsificarea de documente sunt doar câteva dintre exemplele ce se pot întâlni. Pentru o mai bună înțelegere a situațiilor complexe au fost prezentate trei cazuri unde ar fi putut plana suspiciuni de fraudă. Cazul maghiar prezentat arată cum erau fraudate subvențiile agricole maghiare și la ce pedepse s-a ajuns. Al doilea caz a studiat o speță în care unii ar putea să fie într-o situație de fraudă, sau cel puțin declarație falsă, chiar și fără să fie conștienți de acest aspect. Primul caz, care a afectat aproape 30.000 de întreprinderi și unde anchetele durează de peste doi ani și jumătate, prezintă o situație în care piața a considerat că se comite o fraudă, când de fapt nici nu începuse evaluarea proiectelor, așadar nu au existat implicații financiare. Pe cale de consecință, în acest caz nu poate fi vorba de fraudă, ci eventual de fapte de corupție.

În sfârșit, toate aceste elemente au contribuit la prezentarea precisă și integrată și la analizarea comparativă teoretică a cadrului legal al politicii antifraudă, a cadrului instituțiilor de control, a mecanismelor de prevenire, detectare și control al fenomenului de fraudă și, bineînțeles, a metodelor de fraudare. Sunt aspecte ce necesită îmbunătățire, sunt învățături care au fost trase, și toate acestea contribuie la un cadru general mai bun al sferei de protecție a intereselor financiare ale Uniunii Europene și de combatere a fenomenului fraudei. În acest sens, concluzionăm că se **confirmă ipoteza secundă** privind existența diferențelor și necesitatea armonizării pe temele menționate între Uniunea Europeană, România și Ungaria. În plus, **rezultatul secund** preconizat privind prezentarea precisă și exhaustivă a cadrului instituțional de control, a politicii antifraudă, a metodelor de fraudare, respectiv a mecanismelor de prevenire, detectare și control al fenomenului fraudei cu fonduri europene la nivelul UE, al României și al Ungariei și identificarea aspectelor care necesită îmbunătățire din punct de vedere legislativ și/sau instituțional și semnalarea corelărilor sau necorelărilor dintre modalitățile de fraudare și cele de combatere a fenomenului a fost atins.

Majoritatea solicitanților și beneficiarilor fondurilor europene nu sunt de rea-credință și nu urmăresc să provoace daune intereselor financiare ale Uniunii Europene sau bugetelor naționale. Cu toate acestea, datorită complexității cadrului legislativ și instituțional la nivelul Uniunii Europene, al României și al Ungariei, așa cum a fost descris în primele două obiective specifice, precum și a informațiilor și regulilor specifice fiecărui program de finanțare, precum și conform răspunsurilor oferite de 75% dintre participanții la chestionar, unii pot comite greșeli neintenționate, generând mai multe probleme decât rezolvă cu ajutorul finanțării. Pe cale de consecință, au nevoie de instrumente care să îi protejeze. Pornind de la această **ipoteză (3)**, s-a stabilit **obiectivul specific 3** – realizarea unor instrumente de sprijinire a beneficiarilor fondurilor europene în gestionarea programelor și pentru evitarea fraudei.

Pentru îndeplinirea acestui obiectiv s-a făcut demersul de a examina percepția practică asupra fraudei cu fonduri europene prin efectuarea unui studiu comparativ între piața ungară și cea românească, utilizând chestionare sau organizând grupuri de discuție, pentru a verifica cunoștințele aplicative ale persoanelor implicate în acest domeniu²³, pentru a elabora un îndrumar concis de siguranță privind sprijinirea beneficiarilor și utilizarea adecvată a fondurilor europene și pentru a concepe o platformă digitală inovativă de a doua opinie în fonduri nerambursabile. În

---

²³ Nota autorului: Astfel s-a răspuns la întrebările de cercetare 1 și 2, aflate în corelare cu obiectivul 3 și ipoteza 3. Întrebările erau: (1) Cât de familiarizați sunt cu cunoașterea practică a domeniului indivizii care au tangență cu fondurile europene, în special în ceea ce privește autoritățile de control, legislația antifraudă, metodele de fraudare, dar și cele de prevenire, detectare și control? (2) Există situații sau riscul ca unii beneficiari să comită fraudă cu fonduri europene fără intenție sau fără să știe?

cea ce privește elaborarea îndrumarului și platforma digitală de a doua opinie în fonduri nerambursabile, acestea vizau identificarea răspunsurilor la **întrebarea de cercetare 3, în corelare cu obiectivul 3 și ipoteza 3** privind instrumentele ce pot fi concepute pentru a proteja beneficiarii onești de fonduri nerambursabile de riscul de a comite fraudă cu fonduri nerambursabile fără intenție și fără să știe.

Nivelul de familiarizare cu cunoștințele practice în domeniul fondurilor europene variază între indivizi, în funcție de țara de proveniență, anii de experiență din domeniu și dacă au avut sau nu de-a face vreodată cu OLAF. Prin răspunsurile oferite de participanții la studiu, s-a creat o legătură între intențiile legiuitorului și situația juridică, pe de-o parte, și realitatea pieței și situația efectivă, pe de altă parte. Pe lângă **confirmarea ipotezei (3)** că vastitatea domeniului poate duce la greșeli neintenționate din partea beneficiarilor, s-au mai concluzionat câteva lucruri. Conceptul fraudei este bine înțeles, munca Parchetului European este apreciată, dar respondenții consideră că fraudă rămâne o problemă atât la nivel național, cât și la nivel comunitar. Cel mai des întâlnite fraude vizează acte de corupție, conflict de interese, mita sau comisioanele ilegale, iar cele mai dorite măsuri de pedepsire, cu anumite variații în funcție de gravitatea faptei, sunt confiscarea averilor ilicite și recuperarea prejudiciului. Comiterea fraudelor, conform datelor, se face în egală măsură de sectorul privat și sectorul public sau mai degrabă de sectorul public, respectiv se împart într-un mod echilibrat între comiterea acestor infracțiuni în mod individual sau în mod colectiv. Principalele motive de comitere a fraudelor sunt impresia că fraudă va trece nepedepsită și lăcomia, cu toate că grupul de control a semnalat că este puțin mai facilă comiterea unei fraude față de comiterea unei fraude fără a fi prins. Dacă un participant la studiu descoperă că o persoană cunoscută comite fraudă, majoritatea ar avertiza persoana și i-ar explica greșeala, iar alții ar rupe legătura cu persoana respectivă, ar alerta autoritățile sau ar rămâne indiferenți. Deși toți respondenții au tangență cu domeniul, jumătate dintre aceștia nu cunosc cazuri de fraudă, în timp ce stadiul actual al cazurilor cunoscute variază, iar rezultatele pot include nevinovăție, sancțiuni penale diverse sau recuperarea prejudiciului.

Un alt rezultat al acestui obiectiv specific a fost crearea îndrumarului pentru sprijinirea beneficiarilor în gestionarea fondurilor nerambursabile. Prin crearea acestui îndrumar s-a atins și un scop secundar al lucrării, cel de a servi interesul general al societății. Îndrumarul pentru sprijinirea beneficiarilor privați în gestionarea fondurilor nerambursabile vizează prevenirea situațiilor în care aceștia, involuntar, pot comite fraudă. Acesta urmărește etapele unui proiect, de la identificarea oportunității până la finalizarea durabilității, și oferă explicații accesibile pentru evitarea problemelor. Sfaturile principale includ abordarea preventivă, vigilentă și proactivă, pregătirea meticuloasă a proiectelor, înțelegerea completă și asumarea condițiilor și a

angajamentelor, colaborarea cu specialiști selectați cu grijă și respectarea tuturor prevederilor legale.

Cu toate că la începutul lucrării prin instrumentele de sprijinire a beneficiarilor era vizată doar elaborarea îndrumarului, efortul academic a produs și un alt instrument, care reprezintă și cea mai importantă contribuție practică a lucrării la domeniu. Rând pe rând, s-a analizat în detaliu la nivel teoretic conceptul fraudei sau al neregulii, au fost cercetate autoritățile de control, s-a studiat legislația din domeniu, au fost disecate metodele de fraudare și cele de combatere a fenomenului, s-au adunat date privind înțelegerea domeniului de la actorii din domeniu și astfel s-au confirmat unele ipoteze și s-au descoperit lucruri noi și, bineînțeles, s-a creat și un îndrumar practic de prevenire și evitare a fraudei. Îndrumarul este un element static, parcurgerea sa și citirea întregii lucrări reprezintă o parte elementară de educare a tuturor celor interesați în accesarea fondurilor nerambursabile și considerăm că aduce un plus părții preventive, explicând situații de fraudă, riscurile și consecințele la care se expun solicitanții și beneficiarii. Cu toate acestea, s-a stabilit și că fraudă este un fenomen care evoluează constant și s-a mai concluzionat că domeniul este foarte vast și într-o continuă modificare. Chiar dacă principiile generale rămân valabile, este necesar și un element dinamic care să sprijine beneficiarii în gestionarea proiectelor proprii, în special în momentele în care ajung în cazuri complicate și uneori, cel puțin din perspectiva lor, în situații fără ieșire.

Toate datele adunate, analizate, înțelese și nevoia de a avea acest dinamism au dus la alcătuirea cadrului conceptual și elaborarea unui model teoretic, unic la nivelul Uniunii Europene, de platformă digitală de opinie secundară în domeniul fondurilor nerambursabile, în mod similar cu cele existente în domeniul sănătății. Platforma digitală de a doua opinie pentru fondurile europene nerambursabile va avea un modul dedicat și situațiilor de fraudă și nereguli, unde utilizatorii pot trimite cereri și întrebări în mod anonim. Platforma digitală de opinie secundară ar oferi răspunsuri specializate și verificate în timp scurt și contra cost pentru diversele probleme întâmpinate de utilizatori/solicitanți/beneficiari. Capacitatea platformei ar include și răspunsuri oficiale, precum și integrarea inteligenței artificiale și a învățării automate. Scopul final este ca un chatbot să răspundă rapid, precis și accesibil la întrebări uzuale, iar în cazurile mai complexe utilizatorii să se bazeze pe opinia specialiștilor, care au fost atent selectați din diverse domenii relevante.

În concluzie, prin datele cantitative și calitative adunate cu ajutorul chestionarului și al focus-grupului, prin analizarea cauzisticii, **se confirmă ipoteza 3, conform** căreia majoritatea beneficiarilor nu au intenția de a comite fraudă cu fonduri europene, în schimb au nevoie de instrumente care să îi ajute să le evite. **Obiectivul 3** al lucrării este îndeplinit prin obținerea celor două rezultate:

- I. realizarea unui îndrumar pentru sprijinirea beneficiarilor în gestionarea fondurilor nerambursabile;
- II. conceperea unei platforme digitale de a doua opinie în fonduri nerambursabile în vederea protejării beneficiarilor de comiterea unor infracțiuni împotriva intereselor financiare ale UE sau a bugetelor naționale fără știință și fără voie.

Ținând cont de toate informațiile adunate, analizate pe parcursul cercetării, s-a ivit și posibilitatea depășirii scopului inițial, cel de a clarifica tema fraudării fondurilor europene, prin contribuții concrete la îmbunătățirea combaterii fenomenului. Prin **întrebarea de cercetare 1 în corelare cu obiectivul 4** s-a pus problema recomandărilor specifice și generale care pot fi formulate pentru a combate mai activ fenomenul fraudei cu fonduri nerambursabile la nivelul Uniunii Europene, la nivel național (RO-HU), la nivel regional și local, din perspectiva beneficiarilor din mediul de afaceri, a funcționarilor publici și autorităților publice și a consultanților.

Pentru a răspunde la această întrebare de cercetare, în cadrul *Capitolului 7. Combaterea fenomenului fraudei cu fonduri europene nerambursabile: set de recomandări* au fost formulate 36 de recomandări. Acestea se împart, în conformitate cu **obiectivul 4**, la diferitele niveluri ale analizei în vederea combaterii și mai eficiente a fenomenului fraudei cu fonduri europene nerambursabile. **Rezultatul 4** al acestui demers este conceperea unui set de 36 recomandări în vederea combaterii și mai eficiente a fenomenului fraudei cu fonduri europene nerambursabile, pe de-o parte, la nivel european, național, regional și local, iar pe de altă parte, la nivelul diferiților actori implicați în domeniu, cum ar fi beneficiarii, consultanții sau funcționarii publici. Recomandările vizează atât partea conceptuală, cât și pe cea legislativă și instituțională și ating inclusiv partea de prevenție, detectare și control al fenomenului. Unele recomandări formulate sunt din categoria celor generale, precum conștientizarea, predictibilitatea, instruirea continuă, cooperarea, atitudinea etică și responsabilă, în timp ce altele sunt specifice la nivel național sau instituțional, cum ar fi prevederile dedicate Ungariei privind înființarea Autorității pentru Integritate sau cea adresată DLAF de a fi mult mai activă în comunicarea publică.

Conchidem prin a observa că problematica fraudei cu fondurile europene în România și Ungaria pentru perioada 2018-2022 este cu un pas mai aproape de clarificare, iar instrumentele concepute și recomandările formulate pot aduce îmbunătăți domeniului. Frauda va rămâne și în continuare un fenomen prezent în societate, dar prin voință și efort comun pot fi protejați beneficiarii de bună credință de situațiile neplăcute, iar infractorii vor putea fi din ce în ce mai izolați.

Bibliografie selectivă

Lucrări Generale

- Erdős, Ákos, *Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, Budapest, 2018.
- Ilett, Nicholas, „The European Anti-Fraud Office (OLAF)”, *Journal of Financial Crime*, vol. 12, nr. 2, aprilie 2005.
- Nyikos, Györgyi; Szabó, Ildikó, *Államháztartási ellenőrzési ismeretek*, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2018.
- Paraschiv, Gavril, *Drept penal al Uniunii Europene*, C. H. Beck, București, 2008.
- Pujas, Véronique, „The European Anti-Fraud Office (OLAF): a European policy to fight against economic and financial fraud?”, *Journal of European Public Policy*, vol. 10, nr. 5, ianuarie 2003.
- Quirke, Brendan, „Fraud against European Public Funds”, *Crime, Law and Social Change*, vol. 31, nr. 3, 1999.
- Quirke, Brendan, „Fraud: who polices Europe?”, *Business Ethics: A European Review*, vol. 9, nr. 4, octombrie 2000.
- Sabathil, Gerhard; Joos, Klemens; Kessler, Bernd, *The European Commission: an essential guide to the institution, the procedures and the policies*, Kogan Page, London ; Philadelphia, 2008.

Lucrări speciale

- Bostan, Ionel; Pete, Ștefan, *Deturnarea fondurilor europene. (I)regularitate si corectii financiare: practică judiciară relevantă*, Editura Hamangiu, București, 2015.
- Bűkfeyes-Rákossy, Zsombor; Țepuș, Gabriela, „COVID-19: Synthesis And Analysis Of Sustainability Measures For The Romanian Economy”, *Editura Universității din Oradea*, vol. Analele Universității Din Oradea, nr. TOM XII, 2020.
- Cannetti, Giovanni Antonino, „OLAF and the protection of the European Union’s financial interests: Institutional framework and future perspectives”, 2017.
- Center for the Study of Democracy, *Best Practices in Anti-corruption and Fraud Investigation in EU Funding*, 2019.
- Costea, Ioana-Maria, „PROTECȚIA INTERESELOR FINANCIARE ALE UNIUNII EUROPENE”, *ANALELE ȘTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII „A.I. CUZA” IAȘI*, Tomul LII, 2006.
- Curtea de Conturi Europeană, *Combaterea fraudei legate de cheltuielile EU: este necesar să se acționeze. Raportul special, nr. 01, 2019*, Publications Office, LU, 2019. <https://data.europa.eu/doi/10.2865/087549>, accesat în 1 decembrie 2021.
- Direcția Națională Anticorupție, *Analiza infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale UE* <http://www.pna.ro/obiect2.jsp?id=420>.
- document preluat de pe o pagină web*, „Diferența dintre eroare, neregulă și fraudă în cadrul proiectelor cu finanțare europeană”, *CECCAR Business Magazin*, nr. 34, 2018. <https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/diferenta-dintre-eroare-neregula-si-frauda-in-cadrul-proiectelor-cu-finantare-europeana-a3827/>.
- Dragodan, Arina, „Noile mijloace de luptă împotriva fraudei și evaziunii fiscale în cadrul Uniunii Europene și la nivel internațional. Impactul asupra dreptului național”, *Acad. Andrei Rădulescu, Legal Research Institute of Romanian Academy*, 2017.

- Ghinea, Nicolae; Petcu, Paul, „Considerations Regarding the Management of the Fraud Investigation Affecting the Financial Interests of the European Union”, *Revista de Management Comparat Internațional*, vol. S1/2009.
- Karsai, Krisztina; „Transparency International Magyarország Alapítvány, *Az Európai Ügyészség és Magyarország: kihívás vagy elszalasztott lehetőség?*”, 2020.
- Klotz, Péter, „Az Európai Unió korrupció elleni politikája – két lépés előre, egy lépés hátra?”, *Külügyi Műhely*, nr. 1, 2020.
- Kövesi, Laura Codruța, „Editorial - (European Chief Prosecutor)”, *Eucriim - The European Criminal Law Associations' Forum*, vol. 1, 2021.
- Meijers, Derek; Moonen, Gaston, „Calling for strategic fraud management Interview with Juhan Parts, ECA Member”, *ECA Journal*, vol. 2, 2019.
- Meijers, Derek; Moonen, Gaston, „Making sure fraud risks are on our radar. Interview with Mariusz Pomiński and Zac Kolias, ECA directors”, *ECA Journal*, vol. 2, 2019.
- Neagu, Norel, „Diferența dintre fraudă și neregulă”, *Societatea de Științe Juridice*. <https://www.juridice.ro/611714/diferenta-dintre-frauda-si-neregula.html>.
- Neagu, Norel, „Fraudarea bugetului Uniunii Europene și evaziunea fiscală în materie de TVA – politică penală națională versus politică penală europeană”, *Revista Română de drept penal al afacerilor*, nr. 1, 2018.
- Nyikos, Györgyi; Kondor, Zsuzsanna, „The Hungarian Experiences with Handling Irregularities in the Use of EU Funds”, *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, vol. 12, nr. 1, 1 iunie 2019, pp. 119, 126.
- Oneț, Cristina, „Direcția generală antifraudă, de la necesitate la realitate”, *Acta Universitatis Lucian Blaga. Iurisprudentia*, vol. 1, 2014.
- Oroszki, Judit, „Fraud risk for the EU budget – what the ECA recommends”, *ECA Journal*, vol. 2, 2019.
- Țepuș, Gabriela; Bükfeyes-Rákossy, Zsombor, „Covid-19: Synthesis And Analysis Of Sustainability Measures For The Romanian Economy”, *Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene*, TOM XII, 2020.
- Udvarhelyi, Bence, „Az uniós költségvetést sértő bűncselekmények elleni fellépés aktuális eredményei az uniós és a magyar jogban”, *Ügyészségi szemle - Országos Kriminológiai Intézet*, vol. 1, nr. IV, 2019.
- Weyembergh, Anne; Briere, Chloé, *The future cooperation between OLAF and the European Public Prosecutor's Office*.
- White, Simone, „Investigating EC Fraud: The Metamorphosis of UCLAF”, *Journal of Financial Crime*, vol. 6, nr. 3, ianuarie 1999.

Documente oficiale

- Comisia Europeană, ANNEXES to the REPORT FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL AND THE EUROPEAN PARLIAMENT 33rd Annual Report on the protection of the European Union's financial interests and the fight against fraud - 2021, 2022. https://anti-fraud.ec.europa.eu/about-us/reports/annual-reports-protection-eus-financial-interests-pif-report_en.
- Comisia Europeană, Oficiul European de Lupta Antifraudă, The OLAF report 2019: twentieth report of the European Anti-Fraud Office, 1 January to 31 December 2019, Publications Office of the European Union, p. 49, LU, 2020. <https://data.europa.eu/doi/10.2784/8525>, accesat în 22 noiembrie 2020.
- Comisia Europeană, Oficiul European de Lupta Antifraudă, The OLAF report 2021: twenty second report of the European Anti Fraud Office, 1 January to 31 December 2021. Publications Office, LU, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2784/87080>, accesat în 10 aprilie 2023.
- Parchetul European, *Annual report 2022*, Publications Office, LU, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2927/816527>.

Acte normative

- Adunarea Națională a Ungariei, *Legea nr. XXIX din 2004 privind anumite modificări ale legislației legate de aderarea la Uniunea Europeană și de abrogare sau introducerea anumitor dispoziții legale*, vol. Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft.-Capitolul XII-Art. 125, 2004.
- Comisia Europeană, *DECIZIA COMISIEI din 28 aprilie 1999 de instituire a Oficiului European de Lupta Antifraudă (OLAF)* [notificată cu numărul SEC(1999) 802] (1999/352/CE, CECO, Euratom).
- Comisia Europeană, *Directiva (UE) 2017/1371 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2017 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal - Transpunere Națională*, vol. OJ L, 2017. <http://data.europa.eu/eli/dir/2017/1371/oj/ron>.
- Consiliul Uniunii Europene, *REGULAMENTUL (CE, Euratom) NR. 2988/95 AL CONSILIULUI din 18 decembrie 1995 privind protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene*.
- Înaltele Părți Contractante, state membre ale Uniunii Europene, *Convenție elaborată în temeiul articolului K.3 alineatul (2) litera (c) din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind lupta împotriva corupției care implică funcționari ai Comunităților Europene sau funcționari ai statelor membre ale Uniunii Europene*, vol. 19/ vol. 11, 1997.
- Magyarország Kormánya, *2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről*, 2012.